

Militaire Onderscheidingen

door Bert Keers† en Frank Lether (eindredactie)

Het is niet ondenkbaar dat u een militair gedecoreerde voorvader in uw stamboom heeft. Het is dan interessant om te weten over welke decoratie(s) het gaat. Want alleen de opmerking 'hij heeft een lintje gehad' doet geen eer aan de reden waarom het betreffende familielid is gedecoreerd.

Bij het Ministerie van Defensie nemen onderscheidingen een bijzondere plaats in. Ze vormen immers een officiële blijk van erkenning en waardering en doen recht aan bijzondere momenten en gelegenheden waaraan de militair in kwestie heeft deelgenomen. In retrospectief is aan de hand van de verkregen onderscheidingen na te gaan wat de militair allemaal heeft gedaan, waar hij heeft gediend, aan welke (internationale) operaties hij heeft deelgenomen. Het is om zo te zeggen het CV van de militair.

Voor de ontvanger heeft een onderscheiding vaak een persoonlijke betekenis. De onderscheiding is een herinnering aan opgedane ervaringen, vaak onder buitengewone en moeilijke omstandigheden, waar alleen een symbolische erkenning recht aan doet. De versierselen worden door militairen zichtbaar gedragen op het uniform en zijn daarmee een belangrijk instrument van personeelszorg. De reden daarvoor is dat het toekennen van decoraties een positief effect heeft op de mens, ook het moreel van de troepen neemt toe als decoraties worden uitgereikt, kortom personeelszorg. Het toont waardering voor de inzet en de omstandigheden waaronder die plaatsvond.

Het is een goede militaire traditie om te laten zien dat men zich op eervolle wijze heeft ingezet namens de Nederlandse regering. Vooral bij herdenkingen en reünies spelen onderscheidingen een belangrijke rol. Veteranen herkennen elkaar bijvoorbeeld aan de knoopsgatversierselen of draagspelden. Ze zien wie veteraan is en wie aan dezelfde operaties heeft deelgenomen.

De afdeling

Namens de Minister van Defensie is de Afdeling Decoraties verantwoordelijk voor de uitvoering van het decoratiebeleid. De afdeling is onderdeel van het Dienstencentrum Personele Zorg dat is ingebed binnen de Divisie Personeel & Organisatie Defensie van het Defensie Ondersteuningscommando in Utrecht.

De Afdeling Decoraties van het Ministerie van Defensie heeft op het gebied van onderscheidingen de zorg voor zowel de actief dienende als de post-actieve militairen (incl. KNIL), veteranen en ook bij defensie werkzame burgers. De afdeling heeft tot zijn

beschikking een databestand met daarin vele duizenden namen van mensen die dienen of gediend hebben bij het Ministerie van Defensie en gedurende die periode één of meerdere onderscheidingen hebben ontvangen. De afdeling speelt een cruciale rol voor wat betreft toekenning en registratie van ongeveer 10.000 onderscheidingen en eretekens per jaar. Het bureau kan om nadere informatie worden gevraagd over decorandi, mits de persoon is overleden en is gedecoreerd na 10 mei 1940. Ook moet de onderscheiding en de onderscheidene zijn opgenomen in deze database. Blijkbaar is dat niet altijd het geval, alles wat er niet in staat is niet bekend, terwijl er wel veel meer onderscheidingen zijn toegekend dan in deze database zijn opgenomen.

De afdeling houdt zich bezig met het behandelen van de voordrachten, het toekennen danwel afwijzen van onderscheidingen en de registratie daarvan. Daarnaast vormt zij een Kennis- en Onderzoekscentrum dat eveneens adviezen geeft aan beleidsmakers van verschillende ministeries en buitenlandse overheden en het secretariaat voert voor de diverse adviescommissies, zoals de Commissie Dapperheidsonderscheidingen en de Commissie Ereteken voor Verdienste.

Verleden

Onderscheidingen hebben in het verleden binnen verschillende culturen en perioden uiteenlopende vormen gekregen, maar het ging altijd om uiterlijkheden en titels, soms ook om beloningen in natura. Het mogen dragen van bijzondere gewaden, hoofddeksels met pauwenveren, lauwerkransen, kransen op het hoofd en de phalerae, bijvoorbeeld ronde broches op het kuras van een Romeins soldaat zijn vormen van onderscheidingen in de oudheid.

In Europa hebben onderscheidingen na de 11e eeuw de vorm van ridderkruizen aan ketens en linten, sterren en aan linten gedragen medailles aangenomen. Geestelijke orden en Vorstenhuizen in Europa hebben vele orden vanaf de Middeleeuwen ingesteld, die soms nog steeds actueel zijn. Maar ook de Republiek der Nederlanden en Napoleon zagen het belang in van onderscheidingen. Het is daarom niet verwonderlijk dat onderscheidingen ook in Nederland, en speciaal bij onze krijgsmacht, steeds een belangrijke rol hebben gespeeld.

Nadat eind 1813 Napoleon was verslagen werd op 20 november 1813 Willem Frederik Prins van Oranje-Nassau te Amsterdam als soeverein vorst van het Soevereine Vorstendom der Verenigde Nederlanden ingehuldigd. Eerder betrof het hier enkel de zogeheten Noordelijke Nederlanden. In 1814 vond de vereniging plaats van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden.

Op 16 maart 1815 was het Koninkrijk der Nederlanden een feit geworden nadat de vorst de titel Koning der Nederlanden had aangenomen. Nadat in maart 1815 Napoleon uit zijn ballingsoord op Elba was ontsnapt trok hij met een leger op richting Parijs. Om te voorkomen dat Parijs zou worden ingenomen werden er door de geallieerden in allerlei legers op de been gebracht om dat te voorkomen. Diezelfde maand werd er een voorstel richting koning Willem I gedaan tot het instellen van een ridderorde voor 'militaire en civiele deugden' met als reden om het leger aan de vorst te binden, met als resultaat het Koninklijk Besluit van 30 april 1815, no. 5, waarbij de Militaire Willems-Orde bij wet werd ingesteld ter beloning van '... uitstekende daden van moed, beleid en trouw ...'.

Gedurende de periode (1940 – 1945) hebben Nederlandse militairen zich overal ter wereld ingezet, ter land, ter zee en in de lucht. In die tijd zijn veel nieuwe onderscheidingen ingevoerd en toegekend.

De inzet van militairen van 1945 tot grofweg 1970 laat zich kenschetsen als divers en het betrof zeker niet meer alleen ons Koninkrijk of de overzeese gebiedsdelen. Als we ons beperken tot de laatste vijf decennia, zien we dat de inzet van militairen in de periode 1970 tot heden vrijwel alle continenten bestrijkt en in hoofdzaak vredesmissies in andere landen betreft.

De verschillende onderscheidingen

Militaire draagwijze

Binnen Defensie kent men de medaille, penning, insigne, ereblijken (*eresabel, erekoord*) en onderscheiding of decoratie. Voor wat betreft het decoreren wordt nauw samengewerkt met het Ministerie van Binnenlandse Zaken, met name met de Kanselarij der Nederlandse Orden. Verenigingen als bijvoorbeeld het Rode Kruis, de Elfsteden en Koninklijke Nederlandse Bond voor Lichamelijke Opvoeding hebben een eigen organisatie voor decoraties.

Kijkend naar het decoratiepalet zien we nu:

- Bijzondere Verdienste
- Dapperheidsonderscheidingen
- Medailles voor 1813 en 1813-1939
- Militaire operaties 1939-1963
- Militaire vredesoperaties 1979 – heden
- Langdurige dienst en Krijgsmachtdeel medailles
- Koninklijk huis
- Sport medailles
- Insignes

Dapperheidsonderscheidingen zijn nog onder te verdelen in de Militaire Willemsorde, Bronzen Leeuw, Bronzen Kruis, Kruis van Verdienste en het Vliegerkruis.

Maar ook Militaire Operaties 1939-1963 heeft zo zijn eigen onderscheidingen, waarbij valt te denken aan het Oorlogsherinnering Kruis 1944, Mobilisatie Oorlogskruis 1946, Ereteken Orde en Vrede 1946, Kruis voor Recht en Vrijheid 1950 en het Nieuw Guinea Herinneringskruis 1961.

Voor wat betreft de Militaire Vredesoperaties 1979-heden: de Herinneringsmedaille Multinationale Vredesoperaties, Herinneringsmedaille VN Vredesoperaties, Herinneringsmedaille Internationale Missies vanaf 2001, Human Hulpverlening Rampen (zoals *Haïti 2021* en *Albanië 2021*).

Drie uitvoeringen van de Herinneringsmedaille VN Vredesoperaties, het zogenaamde horizontaal decoreren van links naar rechts de medaille van Libanon, ex-Joegoslavië en Haïti.

Alle krijgsmachtonderdelen beschikken daarnaast over eigen decoraties zoals: de Trouwe Dienst Medaille, het Officier Dienst Kruis en de Vrijwilligers Medaille.

Al eerder noemden we insignes. Defensie kent die voor Demobilisatie, Dutchbat III, het Gevechtsinsigne, het Draaginsigne Nobelprijs VN Militairen en het Draaginsigne Gewonden.

Militairen dragen ook de vanuit het Koninklijk Huis geëntameerde huwelijks- en inhuldigingsmedailles.

Nederland heeft twee verschillende (civiele) huisorden: de Huisorde van Oranje en de Huisorde van den Gouden Leeuw van Nassau. Daarnaast kent men (*ook aan geuniformeerden uitgereikte*) huwelijks- en inhuldigingsmedailles.

De Huisorde is een onderscheiding voor Nederlanders (*in Nederland en in het buitenland*) die zich 'jegens Ons of Ons Huis bijzondere verdiensten hebben verworven' volgens de Statuten van de Huisorde. Deze orde kent vier graden: Grootkruis, Groot Erekrus, Erekrus en Ridderkrus.

De Kroonorde is een onderscheiding voor 'vreemdelingen die bijzondere diensten jegens Ons of Ons Huis hebben bewezen'.

De Huisorde van Oranje is een onderscheiding die aan buitenlanders wordt uitgereikt die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de Koning of voor het Koninklijk Huis.

De Orde van de Gouden Ark is een internationale ridderorde die op 10 juli 1971 door prins Bernhard der Nederlanden werd gesticht. De orde richt zich op natuurbescherming en 'strekt tot onderscheiding van hen, die zich bijzondere verdiensten hebben verworven voor het behoud van flora en fauna op aarde'. De orde is geen koninklijke onderscheiding en ook geen huisorde van het Nederlandse koninklijk huis of de familie Oranje-Nassau. Volgens het orderecht zoals dat in de 20e eeuw wordt gehanteerd had de prins der Nederlanden ook geen ridderorde kunnen stichten. De prins was geen fons honorum (*een term die in het staatsrecht, het adelsrecht en het orderecht wordt gebruikt om aan te geven wie gerechtigd is om maatschappelijke eerbewijzen te creëren en te verlenen*) maar hij bezat zoveel prestige dat een bloeiende ridderorde ontstond.

Onder Sportmedailles verstaan we de Vierdaagse medaille, de Elfstedentocht medaille, de NOC/NSF medaille, het Vijfkampkrus en de TMPT, Tweedaagse Militaire Prestatie Tocht.

Draagwijzer

De modelversierselen van ridderorden, kruisen, medailles, enz. worden, voor zover men tot het dragen is gerechtigd, steeds gedragen in een voorgeschreven volgorde. Alleen onderscheidingen die zijn toegekend mogen gedragen worden, in sommige gevallen zijn de onderscheidingen wel uitgereikt maar niet toegekend (*er zit dan geen oorkonde bij*). Een voorbeeld daarvan: Nederlandse militairen die in Korea vochten en gewond raakten lagen in een Amerikaans hospitaal. De Amerikaanse generaal die langskwam legde op elk bed een 'Purple Heart' neer, maar die was alleen bedoeld voor Amerikaanse militairen. Dus aan de Nederlanders wel uitgereikt, maar niet toegekend. Alleen toegekende onderscheidingen mogen ook daadwerkelijk gedragen worden. Met andere woorden, de oorkonde is het bewijs (*van decoratie*), de onderscheiding is daarvan een afgeleide.

Op het burgertenuue worden deze in groot-model gedragen links op de borst, op okselhoogte, hangend aan het lint, zoals het bij de uitreiking wordt opgespeld. Voor

dames (*behalve vrouwelijke militairen in uniform*) kan het versiersel hangend aan een strik van het decoratielint worden uitgevoerd, te dragen aan de linkerschouder.

Worden -in geval van militairen- meerdere onderscheidingen gedragen, dan dienen deze te worden opgemaakt op een zogenaamde decoratiegesp, op één rij naast elkaar, in de correcte volgorde, de kruisen en medailles op gelijke hoogte. Gaat het om een zo groot aantal dat het niet mogelijk is alle onderscheidingen aansluitend naast elkaar en in hun geheel zichtbaar te rang-

schikken, dan worden zij zodanig gegroepeerd dat zij elkaar gedeeltelijk overlappen. Echter altijd op één rij en de eerste, hoogste onderscheiding in zijn geheel zichtbaar. Op de illustratie hierboven de medailles conform militair gebruik (dus met gevouwen lint) en daaronder de bijbehorende batons. Er bestaat zowel een militaire als een burgerlijke een 'draagwijzer'.

Gewijzigd beleid

Sinds de 19e eeuw betracht men soberheid bij het decoreren en is men een voorstander van verticaal in plaats van horizontaal decoreren. Dus in plaats van nog een medaille toe te kennen aan eenzelfde feit of operatie geeft men er de voorkeur aan om aan een bestaande medaille een gesp toe te voegen. Men ziet dat onder andere bij het bereiken van aantallen dienstjaren. Of wanneer men nogmaals naar eenzelfde gebied is uitgezonden geweest.

Onderscheidingen en Onderzoek

Inmiddels zijn er heel veel authentieke bronnen online beschikbaar, als voorbeeld zijn dat de Nederlandse kranten die gedigitaliseerd en makkelijk te benaderen zijn (www.delpher.nl). Helaas geldt ook hier dat niet alles wat in de kranten staat beschreven ook echt zo is, het komt regelmatig voor dat er onbedoelde fouten zijn gemaakt omdat niet iedereen alles weet van onderscheidingen en dan aan iemand een medaille toebedeelt die nooit aan betrokkene is toegekend. Bekend zijn voorbeelden waarbij het Verzetsherdenkingskruis is verwisseld met het Verzetskruis.

Goede websites voor wat betreft onderscheidingen zijn www.onderscheidingen.nl maar ook www.onderscheidingenforum.nl is een aanrader, op de laatste website kunnen vragen gesteld worden over onderscheidingen. Heel veel liefhebbers van deze materie bekijken deze vragen. Zij kunnen daar goede tips en tools geven.

Bert Keers (1970-2025), was hoofd van de afdeling Decoraties, onderdeel van het Dienstencentrum Personele Zorg van de Divisie Personeel & Organisatie van het Defensie Ondersteuningscommando van het Ministerie van Defensie (decoraties@mindef.nl). Bert overleed in 2025.

Frank D.P.M. Lether, heeft een eigen praktijk op het gebied van public relations. Hij is als public relations officer bestuurslid van HCC!genealogie.